

Tampereen ammattikorkeakoulu

AMMATILLINEN OPETTAJAKORKEAKOULU

Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Kone- ja metallialan ammatillisen peruskoulutuksen
vetovoimaisuustekijöiden kehittäminen Mäntän
seudun koulutuskeskuksessa

Jyrki Saarela

2007

SAARELA, JYRKI: Kone- ja metallialan ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuustekijöiden kehittäminen Mäntän seudun koulutuskeskuksessa
Tampereen ammattikorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke 26 s + 5 liites.
Ryhmän opettaja Seppo Janhonen
Huhtikuu 2007
Asiasanat: ammatillinen peruskoulutus, nivelvaihe, vetovoimaisuus, ennakointi

TIIVISTELMÄ

Kehittämishanke selventää perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaihetta ja sen aikana tapahtuvaa ammatilliseen koulutukseen ja työelämään tutustumista. Lisäksi käsitellään ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuutta käsitteenä sekä tarkastellaan ennakoititietoja alan työvoimatarpeista.

Lähtökohtana kehittämishankkeelle on Mäntän seudun koulutuskeskuksen kone- ja metallialan ammatilliseen perustutkintoon ensisijaisesti hakeutuneiden nuorten määrän vähentyminen viime vuosien aikana. Kehittämishankkeessa kuvataan Mäntän seudun koulutuskeskuksessa tehtyjä toimenpiteitä kone- ja metallialan ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuustekijöiden kehittämiseksi.

Kehittämishankkeessa kokeiltiin kahta uutta menetelmää kone- ja metallialan vetovoimaisuuden parantamiseksi yhteistyössä alueen metallialan yritysten sekä muiden alueellisten toimijoiden kanssa. Kokeillut menetelmät ovat työelämään ja ammatteihin perehtyminen alueen perusopetuksen 7. vuosiluokan oppilaille Teollisuus tutuksi -teemapäivien kautta sekä alueen metallialan imagon kohentamiseksi tehty liitelehti. Näiden menetelmien kautta saatiin kohdistettua tietoa metallialasta ja ammatillisesta koulutuksesta mm. peruskoululaisille ja heidän vanhemmilleen. Lisäksi hankkeessa on kuvattu ammatillisen koulutuksen opettajan roolia yhteiskunnallisena vaikuttajana sekä alansa vetovoimaisuuden kehittäjänä.

Kehittämishankkeen merkittävimpänä tuloksena voidaan pitää Mäntän seudun koulutuskeskuksen sekä alueen metallialan yritysten yhteisesti kokeilemien menetelmien vakiintumista tulevaisuudessa toistuviksi vetovoimaisuustoimenpiteiksi. Menetelmien vaikutuksia alan hakijamääriin voidaan hieman jo todeta kevään 2007 yhteishaun tuloksien kautta. Mutta hakijamäärien pidempiaikaista muutosta ei tässä hankkeessa pystytä vielä toteamaan. Menetelmien kehittämisen kautta luodaan kuitenkin vetovoimaisuuden kehittymiselle vankka perusta. Kokonaisvaltaisen vetovoimaisuuden saavuttamiseksi täytyy jatkuvasti kehittää sekä koulutuksen että työelämän toimintoja opiskeluun liittyen.

Kehittämishanke arvioitu erinomaiseksi

Sisällysluettelo

1 METALLIALALLA TÖITÄ, MILLÄ NUORET KIINNOSTUNEIKSI?	4
2 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ	6
2.1 Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaihe	6
2.2 Ammatilliseen koulutukseen ja työelämään tutustuminen	8
2.3 Ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuus	9
2.4 Tehokkuutta nivelvaiheen toimivuuteen	11
2.5 Ennakointitietoa kone- ja metalliteollisuuden työvoimatarpeista	13
3 METALLIALAN VETOVOIMAISUUDEN KEHITTÄMINEN MÄNTÄN SEUDUN KOULUTUSKESKUKSESSA	14
3.1 Kone- ja metallialan hakijamäärät	14
3.2 Teknisten alojen nivelvaiheen opinto-ohjauksen kehittäminen	16
4.1 Teollisuus tutuksi – teemapäivä seitsemäsluokkalaisille	17
4.2 Metallialan liitelehti	18
5 OPETTAJAN ROOLI METALLIALAN VETOVOIMAISUUDEN EDISTÄJÄNÄ	20
6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMENPITEIDEN HYÖDYT VETOVOIMAISUUDEN KEHITTÄMISEKSI	21
LÄHTEET	25
Liitteet:	
LIITE 1: Haapamäen ja Multian teemapäivän ohjelma	27
LIITE 2: Keuruun teemapäivän ohjelma	28
LIITE 3: Kuoreveden ja Mäntän teemapäivän ohjelma	29
LIITE 4: Vilppulan ja Mäntän teemapäivän ohjelma	30
LIITE 5: Mäntän teemapäivän ohjelma	31

1 METALLIALALLA TÖITÄ, MILLÄ NUORET KIINNOSTUNEIKSI?

Opettajakoulutukseen liittyvä kehittämistyöni on osa laajempaa Mäntän seudun koulutuskeskuksessa tehtävää kehittämishanketta, jonka tavoitteena on kehittää ammatillisen koulutuksen sekä peruskoulujen opinto-ohjaukseen menetelmiä, joilla tehostetaan nivelvaiheiden toimintatapoja aina peruskoulujen seitsemännestä luokasta alkaen ammatillisen koulutuksen kautta työelämään tai jatko-opintoihin siirtymiseen saakka. Tämä kehittämishanke kohdistuu teknisten alojen opinto-ohjauksen kehittämiseen.

Mäntän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän alueella metallialan teollisuus on teollisuusaloista suurimpia työllistäjiä. Tästä huolimatta Mäntän seudun koulutuskeskuksessa on kone- ja metallialan ammatilliseen perustutkintoon ensisijaisesti hakeutuneiden nuorten määrä laskenut tasaisesti viime vuosien aikana. Osittain tämä selittyy pienenevien ikäryhmien kautta, mutta toisaalta nähdään, että metalliala ei ole vetovoimaisimpia aloja nuorten keskuudessa. Oppilaitoksessa on tehty jo useamman vuoden ajan yhteistyötä alueen peruskoulujen opinto-ohjaajien kanssa ammatillisten opintojen markkinoimiseksi. Metallialalla on myös tehty jo vuosia tiivistä yhteistyötä alueen metallialan yritysten kanssa mm. Ferrum -metallialan koulutusverkostoprojektin kautta.

Kaikkien alan vetovoimaisuuden eteen tehtyjen toimenpiteiden jälkeen on kone- ja metallialan perustutkintoon ensisijaisesti hakeutuneiden opiskelijoiden määrät kuitenkin tasaisesti pudonneet. Mäntän seudun koulutuskeskus ja alueen metallialan yritykset ovat nostaneet tätä asiaa yhteisissä keskusteluissaan esille. Alueen ongelmana on, että metallialan ammatillisen koulutuksen aloittaa työvoimatarpeen näkökulmasta liian pieni osuus ikäluokasta. Voidaan todeta, että alueella ammattitaitoisen työvoiman tarve kohdistuu vahvasti metallialalle. Tästä johtuen elinkeinoelämän ja väestökehityksen muutokset edellyttävät opiskelijoiden sijoittumista niille koulutusaloille, jotka ovat tärkeitä sekä alueelliselle että kansalliselle kilpailukyvyille.

(Siikaniemi 2005, 4.)

Yhteisenä johtopäätöksenä keskusteluissa on todettu, että metallialan ammatillisen koulutuksen markkinointia sekä alan yleistä imagoa täytyy tehostaa alan tunnetavuuden lisäämiseksi. Alan yleinen mielikuva pitää saada välitettyä nuorille todennukaisena, jotta mielenkiinto säilyisi alan opintojen ajan aina työllistymiseen saakka. Keskusteluissa on myös todettu, että peruskoulun oppilaiden vanhempien tiedon saanti ammatillisen koulutuksen ja metallialan osalta kaipaavat kohentamista. Yhtenä tärkeänä huomiona nostettiin esille myös yritysten tarjoamien kesätyö- ja työssäoppimispaikkojen tärkeys opintojen aikana. Ajatuksena on, että alalla opintonsa aloittavat olisivat etusijalla yritysten työllistäessä mm. kesätyötekijöitä.

Tässä kehittämishankkeessani kokeillaan kahta uutta menetelmää kone- ja metallialan vetovoimaisuuden parantamiseksi yhteistyössä alueen metallialan yritysten kanssa. Tarkoituksena on aloittaa kokeilu työelämään ja ammatteihin perehtymisestä alueen perusopetuksen 7. vuosiluokan oppilaille Teollisuus tutuksi -teemapäivien kautta yhteistyössä alueen metallialan yritysten kanssa. Näin saadaan kokeiltua aiempien tutkimusten kautta esille noussutta tarvetta nivelvaiheen alkupäästä alkavaan perehdyttämiseen ammatteihin ja ammatilliseen koulutukseen.

Toinen kokeiltava menetelmä on ammatillisen koulutuksen järjestäjän, alueen metallialan yritysten, alueen kehittämissyhtiöiden, työvoimahallinnon sekä metallialan järjestöjen yhteistyönä toteutettava metallialan liitelehti. Liitelehti julkaistaan alueen paikallislehdissä ammatillisen toisen asteen yhteisvalinnan aikana. Lehden tarkoituksena on kohentaa alueen metallialan imagoa. Lehden kautta halutaan kohdistaa tietoa metallialasta ja ammatillisesta koulutuksesta mm. peruskoululaisille ja heidän vanhemmilleen.

Kokeiltavien menetelmien lisäksi kuvaan myös ammatillisen koulutuksen opettajan roolia yhteiskunnallisena vaikuttajana sekä alansa vetovoimaisuuden kehittäjänä mm. ammatillisen oppilaitoksen sisäisen markkinoinnin näkökulmasta. Useissa tutkimuksissa käy ilmi, että oppilaat hankkivat itsenäisesti ammatinvalintaan liittyvää tietoa ensisijaisesti kavereiltaan, joiden antamaa tietoa he pitävät myös hyvin luotettavana. Tästä syystä ammattioppilaitosten sisäinen markkinointi on tärkeää, jotta

opiskelijoiden kautta välittyvät viestit antaisivat positiivisen ja oikean kuvan oppilaitoksesta ja opintojen etenemisestä. (Linnala ym. 2001, 30.)

Kehittämishankkeessa suunnitellut ja kokeillut menetelmät otetaan jatkossa käyttöön Mäntän seudun koulutuskeskuksen sekä alueen metallialan yritysten yhteisinä toistuvina toimenpiteinä. Näillä toimenpiteillä pyritään vaikuttamaan nivelvaiheen aikana positiivisesti metallialan vetovoimaisuuteen. Menetelmillä pyritään vaikuttamaan kone- ja metallialan perustutkinnon hakijamäärien kehittymiseen jatkossa. Tällöin myös yritykset ovat entistä vahvemmin turvaamassa omaa työvoimatarvettaan tulevina vuosina.

2 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

2.1 Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaihe

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaihetta ei voida tarkastella yksinomaan kahden koulutusasteen välisenä taitekohtana, vaan vaiheena, jossa nuoret tekevät tärkeitä koulutusväyliä ja ammattiuraa koskevia ratkaisuja. Nivelvaihe onkin ymmärrettävä pidempänä siirtymävaiheena, jossa nuori alkaa asteittain selkiyttää omaa suuntautumistaan ja pyrkimyksiään ja päätyy vähitellen jonkinasteiseen varmuuteen elämänsä suunnasta. Koulun/oppilaitoksen tehtävä on tukea nuorta tässä henkilökohtaisessa kehitysprosessissa. Nivelvaiheen onnistuneeseen ylittämiseen pyritään paneutumaan perusopetuksessa opetuksen ohella muun muassa uranvalinnanohjauksella. Vastaavasti nivelvaiheen kysymyksiä on pidettävä myös eräitä toisen asteen koulutuksen aikaisia asioita, kuten keskeyttämistä tai koulutusväylän tai alan vaihtoa, joissa nuori joutuu arvioimaan uudelleen aikaisempia ratkaisujaan. Osa perusopetuksen päättäneistä nuorista hakeutuu suoraan työmarkkinoille. Toisen asteen jatko-opintoja voidaan tällöin olla harkitsemassa uudelleen vasta muutaman vuoden työkokemuksen tai työttömyysvaiheen jälkeen. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33, 10-11.)

Pasasen mukaan yleissivistävä ja ammatillinen koulutusjärjestelmä ovat lisääntyneen yhteistyön myötä lähestyneet toisiaan. Kuitenkin lukioon ja ammatilliseen koulutukseen liitetään edelleen hyvin erilaisia mielikuvia. Lukion on katsottu soveltuvan

oppilaille, joiden koulumenestys on hyvä ja jotka ovat parhaiten sopeutuneet peruskoulun opetustapaan. Ammatillinen väylä taas on katsottu sopivaksi nuorille, joilla on taipumusta kädentaitoihin ja joiden tavoitteena on kiinnittyä nopeasti työelämään. Nuoret itse tulkitsevat valintaa ja eri koulutusvaihtoehtoja monipuolisemmin. Osalle nuorista ylioppilastutkinnon tavoittelu merkitsee väylää korkeakouluopintoihin, osalla lukioratkaisu perustuu ammatilliseen epävarmuuteen. Varsinainen ammatinvalinta siirtyy muutamalla vuodella eteenpäin ja samalla voidaan pitää luontevasti yllä erilaisia valinnanmahdollisuuksia. Ammatillisissa oppilaitoksissa toisia viehättää koulutuksen lyhytkestoisuus ja läheinen yhteys työelämään. Toisille taas on kyse lukion ulkopuolelle jäämisestä ja sopeutumisesta mahdollisuuksien rakenteeseen. Joka tapauksessa tehdyllä ratkaisulla on merkittäviä seuraamuksia nuorten myöhempäällä elämää ajatellen. Yhteisvalinta merkitsee opiskelijalle ensimmäistä konkreettista sitoutumista lyhyemmän tai pidemmän koulutuksen tavoitteluun. Samalla he suuntautuvat työmarkkinoiden eri sektoreille. (Pasanen 2001, 9.)

Ammatillisten oppilaitosten rehtorit ja opinto-ohjaajat ovat myös kiinnittäneet huomiota lukioväylän ja ammatillisen väylän eriarvoisuuteen sekä peruskoulujen ammatillisia koulutus- ja työmahdollisuuksia koskevaan heikkoon tiedottamiseen. 1990-luvun lopulta alkaen on käynnistetty alueellisia kokeiluja, joiden tarkoituksena on lisätä peruskoulujen- ja ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä oppilaanohjauksessa. Pelkkä ammatillisesta koulutuksesta tiedottaminen auttaa oletettavasti vain itsenäisten ja uran- ja elämänhallintataitoisten nuorten tukemisessa. Tiedottamisen lisäksi tarvitaan uran- ja elämänhallintataitoja tukevaa ohjausta niille oppilaille, jotka eivät ole saavuttaneet peruskouluaikana perusvalmiuksia selviytyä elämässä ja urasuunnittelussa. (Vuori ym. 2003,227.)

Antikaisen ym. mukaan koulutusmarkkinoilla käytävän kilpailun kiristyessä koulutukseen hakeutumisesta ja sinne sijoittumista ovat alkaneet ohjata myös strategiset tekijät. Edes selkeä urasuunnitelma ei nykyisin takaa koulutusvalintojen toteutumista. Valikoinnin merkitys onkin usein näkyvässä keskeyttämisen taustalla. Vaikka päätös keskeyttämisen myötä tapahtuvasta koulutuksesta toiseen siirtymisestä voidaan tehdä vasta opintojen alettua, vaihdot ovat usein suunnitteilla jo koulutusta aloittaessa. Etenkin koulussa heikoimmin menestyneet nuoret pyrkivät tunkeutumaan jatkokoulutusmarkkinoille sieltä, mistä sinne pääsevät, aikomuksenaan myö-

hemmin hakeutua varsinaiseen toivekoulutukseen tai käyttäen koulutusta ponnahduslautana muun alan opintoihin. (Antikainen ym. 2006, 292)

2.2 Ammatilliseen koulutukseen ja työelämään tutustuminen

Valtioneuvoston asetuksen (1435/1998) mukaan oppilaanohjausta tulee olla perusopetuksen ylimmillä vuosiluokilla yhteensä 2 vuosiviikkotuntia. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä jatkumo. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmien perusteissa veloitetaan opetuksen/koulutuksen järjestäjät tekemään ohjaustoiminnan suunnitelma, jossa määritellään ohjaustyön periaatteet ja tavoitteet sekä ohjaustyötä tekevien keskinäinen työnjako ja vastuualueet. Opetussuunnitelmassa tulee määritellä, miten yhteistyötä paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa toteutetaan. Yhteistyön keskeisiä alueita ovat erilaiset työelämän edustajien vierailut tunneilla, työpaikkakäynnit, projektityöt, tiedostusmateriaalin käyttö ja työelämään tutustuminen (TET). (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33, 12-13.)

Työelämään tutustuminen korostuu myös perusopetuksen lisäopetuksessa. Muistiossa todetaan, että perusopetuksen oppimäärän suorittaneille nuorille voidaan järjestää yhden lukuvuoden kestävä lisäopetusta. Lisäopetuksen opetussuunnitelmaan voi kuulua perusopetuksen oppimäärän kaikille yhteisiä oppiaineita, valinnaisia aineita, perusopetuksen tehtävän mukaisia muita aineita ja oppiainekokonaisuuksia, ammattiin valmentavia opintoja sekä työelämään tutustumista. Oppilaalla tulee olla mahdollisuus tutustua eri ammatteihin ja työelämään. Työpaikoilla tapahtuvan oppimisen tavoitteista ja sisällöistä sekä työnjaosta sovitaan opetuksen järjestäjien ja työelämän edustajien kesken. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33, 14-15.)

Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaus on jatkoa peruskoulun oppilaanohjaukselle. Sen ohjauspalvelujen tulee edistää myös peruskoulun oppilaiden tiedon ja kokemuksen saantia ammatillisesta koulutuksesta peruskoulun aikana. Oppivelvollisuuttaan päättävillä tulee tarjota ohjauspalveluja koulutuksen nivelvaiheessa, jotta ammatillisiin opintoihin siirtyminen olisi helpompaa eikä opiskelija syrjäytyisi koulutuksesta.

Ammatillisten oppilaitosten tulee tehdä yhteistyötä muiden oppilaitosten ohjaushenkilöstön kanssa tarpeellisten tietojen välittämiseksi. (Pasanen 2001, 13-14.)

Pasasen mukaan koulutus vaikuttaa merkittävästi nuoren elämäntietoon. Sen kautta hän saa mahdollisuuksia ja sen puute estää mahdollisuuksien toteutumista, esimerkiksi työelämään siirtymistä. On tärkeää, että nuori pysyy koulutuksen ja ohjauksen piirissä peruskoulun päättymisen jälkeen. Ammatinvalinnassa moni peruskoulun päättävä on vielä varsin kypsämätön. Jatkokoulutuspaikan valinta saattaa olla sattumanvaraista ja mielikuvat koulutuksesta puutteelliset. Jotta siirtyminen ammatitopintoihin olisi kestävällä pohjalla, tarvitsee nuori ohjausta ja neuvontaa erilaisista vaihtoehdoista ja mahdollisuuksista. (Pasanen 2001, 14.)

Pasanen korostaa ammatillisten oppilaitosten ja peruskoulun opettajien välistä yhteistyötä. Ammattioppilaitoksen ja peruskoulun opinto-ohjaajat ovat jo kauan tehneet yhteistyötä oppilasvierailujen toteuttamisessa ammattioppilaitokseen. Jotkut ammattioppilaitoksen opettajat ovat myös vierailleet oppilaidensa kanssa peruskouluilla. Monille peruskoulun opettajille ammattioppilaitos ja opiskelu siellä ovat kuitenkin melko vierasta. Oppilaiden jatkokoulutuspaikkojen tunteminen on eduksi myös opetussuunnitelmatyölle. (Pasanen 2001, 17.)

2.3 Ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuus

Siikaniemi määrittelee vetovoimaproessin kolme päävaihetta seuraavasti: koulutukseen ja ammattiin hakeutumisvaihe, opiskeluvaihe ja siirtymävaihe koulutuksesta työelämään. Siikaniemen tutkimuksen mukaan opiskelijat pitävät opiskelupaikan vetovoimatekijöinä ammattitaitoisia opettajia ja oppilaitoksen hyvää ilmapiiriä. Koulutusalan vetovoimatekijä on monipuolinen ja haastava työ. Vetovoimaisuuden onnistuminen edellyttää yksilön tyytyväisyyttä koulutukseen ja ammatin valintaan, joka saavutetaan ainoastaan kehittämällä työn tekemisen ja vuorovaikutuksen muotoja sekä elinkeinoelämässä että koulutuksessa. Elinkeinoelämä ja koulutus muodostavat saumattoman kokonaisuuden. (Siikaniemi, Magnetic Metal 2005, 7-8)

Ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuuteen vaikuttaa monta tekijää, kuten Opetusministeriön työryhmämuistiossa todetaan. Vaikka ammatillisen koulutuksen vetovoima onkin lisääntynyt nuorten keskuudessa, ammatillisen koulutuksen aloittaa edelleen työvoimatarpeen näkökulmasta liian pieni osuus ikäluokasta. Osaksi tämä johtuu ammatillisen koulutuksen joidenkin tutkintojen huonosta vetovoimasta nuorten keskuudessa. Kuitenkin myös useat muut tekijät voivat osaltaan vähentää ammatilliseen koulutukseen hakeutumista. Esimerkiksi perusopetuksen opinto-ohjaajilla, jotka taustaltaan usein ovat luokan- tai aineenopettajia, ei aina välttämättä ole riittäviä valmiuksia antaa ammatillisesta koulutuksesta ja ammattiosaajien työtehtävistä riittävää ja ajantasaista kuvaa. Opinto-ohjauksen tila -raportin mukaan perusopetuksen opinto-ohjaajat itse arvioivat saavansa tietoa ammatillisesta koulutuksesta heikommin kuin lukiokoulutuksesta. Arvioinnissa lukioväylän ja ammatillisen väylän eriarvoisuus tuli selvästi esiin. Edelleen joidenkin vanhempien asenteet ammatillista koulutusta kohtaan ohjaavat nuoria lukio-opintoihin, vaikka nuoren edellytykset ja oma kiinnostus olisivat suuntautuneet enemmän ammatillisen koulutuksen puolelle. Erityisesti tyttöjä tulisi kannustaa hakeutumaan nykyistä enemmän ammatilliseen koulutukseen. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33, 70-71.)

Linnala ja Suomela korostavat myös ammatillisen oppilaitoksen sisäisen markkinoinnin tärkeyttä vetovoimaisuudessa. Heidän tutkimuksessa käy ilmi, että opinto-ohjaajien mukaan oppilaat hankkivat itsenäisesti ammatinvalintaan liittyvää tietoa ensisijaisesti kavereiltaan, joiden antamaa tietoa he pitävät myös hyvin luotettavana. Tästä syystä ammattioppilaitosten sisäinen markkinointi on tärkeää, jotta opiskelijoiden kautta välittyvät viestit antaisivat positiivisen ja oikean kuvan oppilaitoksesta ja opintojen etenemisestä. Opinto-ohjaajien mukaan myös vanhemmilla on merkittävä vaikutus lastensa ammatinvalintaan ja siksi on huolehdittava, että vanhemmilla olisi riittävästi oikeaa ja ajantasaista tietoa koulutusmahdollisuuksista. Kyselyn mukaan jokainen oppilas haluaa käydä henkilökohtaisessa ohjauksessa vähintään kerran. Niitäkin oppilaita on, jotka haluavat jatkuvasti opinto-ohjaajan tukea valinnoilleen. Eniten kysellään pääsyvaatimuksista sekä asumiseen, jatkokoulutukseen ja opintojen sisältöön liittyvistä seikoista. (Linnala ym. 2001, 30.)

Siikaniemen mukaan teollisuus kärsii huomattavasta työvoimapulasta lähivuosina varsinkin, jos teknisten koulutusalojen vetovoimaisuus pysyy alhaisena. Kuilu työvoiman ennakoitun kysynnän ja tarjonnan välillä kasvaa yhä suuremmaksi. Vaikka tämä ilmiö ja ongelma on tunnistettu jo 1980-luvulla, ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuuden tutkimusta ei ole tehty ammattikasvatuksen näkökulmasta eikä siinä laajuudessa kuin Siikaniemi väitöstudiumuksessaan. Hänen mukaan vetovoimaisuus on koulutusalan asema koulutukseen hakeutujien valintojen kentällä. Valintojen kenttä koostuu niistä mahdollisuuksista, jotka tulevat koulutukseen hakeutujien tietoon ja joita he pitävät potentiaalisina koulutuspaikkoinaan. Tämä määritelmä rajoittuu koulutukseen hakeutumiseen, vaikka se sisältääkin vetovoimaisuuden olennaisia osatekijöitä kuten koulutukseen hakeutajat, valinnat, eri mahdollisuudet ja tieto koulutusmahdollisuuksista. (Siikaniemi 2005, 4,7.)

Siikaniemen mielestä mielenkiinnon herättäminen on olennaista silloin, kun halutaan nuoren hakeutuvan tietyille koulutusaloille. Kun mielenkiinto on herätetty, mielenkiinnon säilymistä voidaan vahvistaa. Mielenkiinnon vahvistaminen on edellytys sille, että nuori on koko koulutuksen ajan kiinnostunut valitsemastaan alasta ja pyrkii myös työllistymään alalle opintojensa jälkeen. Todellisella ja odotetulla mielenkiinnon kokemuksella, joka kohdistuu uraan ja ammattiin liittyviin aktiviteetteihin, on olennainen vaikutus ammatin- ja uranvalintaan. (Siikaniemi 2005, 8.)

2.4 Tehokkuutta nivelvaiheen toimivuuteen

Pirttiniemen mukaan yhteisvalinta peruskoulun päättöluokalla on yksi suomalaisen koulutusjärjestelmän taitekohdista. Yhteisen oppivelvollisuuskoulun jälkeen nuoret erkanevat rinnakkaisille koulutusväylille. Kaikille peruskoulun päättävillä nuorilla on tarjolla opiskelupaikka joko lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Noin 57 prosenttia nuorista siirtyy lukioihin ja 32 prosenttia ammatillisiin oppilaitoksiin. Yhteishakujärjestelmä toimii tehokkaasti: vain 2–3 prosenttia peruskoulun päättävistä ei hae yhteishaussa. Runsas kymmenen prosenttia ikäluokasta jättää kuitenkin aloittamatta toisen asteen koulutuksen. Osa tekee koulutusvalintansa varsin sattumanvaraisesti. Pieni osa hakeutuu yhteishaun ulkopuolella olevaan koulutukseen. Välittömästi peruskoulun päättymisen jälkeen noin 6 prosenttia oppilaista ei jatka opiskelu-

aan, mutta osa heistä palaa myöhemmin opiskelujen pariin. (Pirttiniemi ym. 2001, 9.)

Pirttiniemi ja Päivänsalo tuovat esille nivelvaiheen kehittämisprojekteista sen, että nuoret tekevät koulutusvalintansa monesti erilaisten mielikuvien perusteella, jotka eivät välttämättä vastaa todellisuutta. Puutteellinen tieto ammattialoista ja niiden opiskelusta aiheuttaa osan opiskelun keskeytyksistä. Tätä on pyritty ehkäisemään tehostamalla ammatillisen koulutuksen markkinointia ja tiedotusta, jotta koulutusmuotojen ja alojen tunnettavuus lisääntyisi, ja siten edelleen epäonnistuneista koulutusvalinnoista johtuvat keskeytykset vähenisivät. Lisäksi peruskoulun oppilaiden vanhempien tiedon puutteet ammatillisen koulutuksen ja jatko-opinto mahdollisuuksista korostuvat, joten tiedottamista on suunnattava myös tälle kohdejoukolle. (Pirttiniemi ym. 2001, 55.)

Myös perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistiassa esitetään toimenpiteitä, joilla työryhmän käsityksen mukaan on mahdollista kehittää nivelvaiheen toimivuutta. Koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten yhteistyö toimii monilla paikkakunnilla, mutta parantamisen varaa on etenkin perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten yhteistyössä. Työryhmän mukaan jatko-opintoihin liittyvä oppilaanohjaus on aloitettava jo perusopetuksen 7. vuosiluokalla. Työelämään ja ammatteihin perehtyminen tulee aloittaa asteittain ikäkaudelle soveltuvalla tavalla jo perusopetuksen alkuvaiheesta alkaen. Myös vanhemmat on otettava mukaan oppilaan koulutus- ja uranvalintaa koskeviin keskusteluihin. Toisaalta kouluja ja oppilaitoksia kannustetaan keskinäiseen yhteistyöhön opintojen- ja uranvalinnanohjauksen suunnittelussa ja käytäntöjen toteutuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa tärkeää on turvata mahdollisimman joustavasti alueellisen tarpeen mukaisesti opiskelupaikka niin perusopetuksen samana vuonna tai aikaisemmin päättäneille kuin myös muille ryhmille, kuten ylioppilaspohjalta hakeville tai keskeytyneiden lukio- tai ammatillisten opintojen jälkeen uudelleen koulutukseen hakeutuville. Lisäksi ammatillisia perustutkintoja kehitetään siten, että ne muodostuvat nykyistä selkeämmin työelämän edellyttämistä toimintakokonaisuuksista. Tutkintojen osakokonaisuudet rakennetaan siten, että yhden tai useamman osakokonaisuuden suorittaminen antaa ammatillisen osaamisen ja pätevyyden työelämän

kannalta tarvittaville tehtäväalueille. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33,73,76-79,82.)

2.5 Ennakointitietoa kone- ja metalliteollisuuden työvoimatarpeista

On selkeästi nähtävissä, niin valtakunnallisesti kuin myös alueellisesti, että metallialalla tarvitaan lähitulevaisuudessa runsaasti uutta työvoimaa. Siikaniemen mukaan ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuuden vahvistaminen on nostettu tärkeäksi kehittämisen kohteeksi niin alueellisissa, paikallisissa kuin kansallisissa kehittämissuunnitelmissa. Työikäisen väestön määrä laskee olennaisesti suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Muutos on nopeinta 2010-luvun alussa, jolloin eläkkeelle siirtyvien työntekijöiden määrä on noin 10 000 enemmän kuin koulutuksesta työelämään siirtyvien nuorten määrä. Ammattitaitoisen työvoiman tarve riippuu alueellisesta elinkeinorakenteesta. Opiskelijoita tulisi ohjata niille koulutusaloille, jotka ovat tärkeitä sekä alueellisen että kansallisen elinkeinoelämän kannalta. (Siikaniemi 2005, 4.)

Valtakunnallisten ja alueellisten laskelmien mukaan kone- ja metalliteollisuuden työvoimakehitysarvioiden mukaan alalle tarvitaan seuraavan kymmenen vuoden aikana 80 000 uutta työntekijää. Perusmetalliteollisuus tarvitsee puolet tästä määrästä korvaamaan eläkkeelle siirtyvää työvoimaa. Koska osa koulutuksen aloittaneista keskeyttää opintonsa, jatkaa ammatillisen peruskoulutuksen jälkeen opintojaan esimerkiksi ammattikorkeakoulussa tai vaihtaa opintoalaa, on aloittaneiden määrän oltava merkittävästi suurempi kuin tutkinnon suorittaneiden tarpeen. (Hanhijoki ym. 2004, 60, 119.)

Samaa tukee myös Opetushallituksen laatimat aloittajatarpeet 2006 - 2010. Niiden mukaan laskennallisten tulosten perusteella tekniikan ja liikenteen koulutustarve kasvaisi voimakkaasti tulevaisuudessa. Kokonaiskasvu olisi noin 23 %. Tulosten mukaan lisästarvetta olisi kaikilla koulutusasteilla, etenkin ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tätä selittävät toisaalta teollisuuden toimialojen työllisten määrän kasvu tavoitekehityksen ennusteessa ja toisaalta suuret poistumaosuudet niistä suurista ammattiryhmistä, joihin tarvitaan tekniikan ja liikenteen alan koulutettuja. Tuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon, että kahden viime vuoden aikana teolli-

suudesta on poistunut noin 40 000 työpaikkaa. Laskelmissa käytetyissä toimialaennusteissa ei ole näin ollen huomioitu aivan viime vuosien kehitystä ja rakenteellisia muutoksia, jotka ovat muuttaneet merkittävästi työllisten määriä eri ammattiryhmissä. Suurinta aloittajatarpeen kasvua ennakoidaan kone- ja metallialalle. Kasvutarve olisi tulevaisuudessa lähes yhtä suuri sekä perus- että ammattikorkeakoulutuksessa. Keskimääräistä suuremman poistuman ohella aloittajatarvetta lisää se, että ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnoissa peruskoulutuksen suorittaneiden osuutta pyritään lisäämään. Ammattikorkeakoulutuksen aloittajatarpeen kasvua selittävät koulutusta vastaavien ammattiryhmien voimakas työllisten määrän kasvu ja keskimääräistä suurempi poistuma. (Opetushallitus, 2004.)

Laskennallinen aloittajatarve on kone- ja metallialalla noin 2 500 aloittajaa suurempi nykytilaan nähden. Vuodesta 1995 vuoteen 2000 metallityön työllisten määrä on kasvanut 12 000 hengellä. Koulutusalojen aloituspaikkoja on vuosina 2000 – 2004 ollut vuosittain noin 3 300 - 3 400, mutta aloittajia on esimerkiksi vuonna 2002 ollut 2750. (Hanhijoki ym. 2004, 136.) Näistä ennakointiluvuista voidaan yksiselitteisesti päätellä miten haasteellisen tehtävän edessä metallialan vetovoimaisuuden kehittäminen on niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin. Toisaalta tarkkakaan ennakointitieto ei riitä takaamaan työvoiman tarpeen ja tarjonnan kohtaamista. Opiskelijan mielenkiinnon herättäminen ja ylläpitäminen koko koulutusprosessin ajan on olennainen osa ammattien ja koulutuksen vetovoimaisuutta.

3 METALLIALAN VETOVOIMAISUUDEN KEHITTÄMINEN MÄNTÄN SEUDUN KOULUTUSKESKUKSESSA

3.1 Kone- ja metallialan hakijamäärät

Mäntän seudun koulutuskeskuksessa voi opiskella kone- ja metallialan perustutkinnoissa joko koneistajaksi tai levyseppähitsaajaksi. Yhteishaussa on ollut ensisijaisia hakijoita kone- ja metallialan perustutkinnon valmistustekniikan koulutusohjelmaan vuodesta 1999 vuoteen 2006 seuraavasti. 1999: 26, 2000: 35, 2001: 24, 2002: 21, 2003: 24, 2004: 16, 2005: 13 ja 2006: 10. Kuten luvuista voi nähdä, on ensisijaisesti hakeutuneiden nuorten määrä laskenut tasaisesti vuoden 2003 jälkeen. Aloittajamäärät ovat pääsääntöisesti kuitenkin hieman korkeammat kuin yhteisvalinnan ensisi-

jaisten hakijoiden määrät. Tähän vaikuttaa mm. kevään ja kesän aikana tehtävä jälkimarkkinointi vapaille aloituspaikoille. Syksyllä 2003 on alkanut vielä kaksi aloitettavaa opiskelijaryhmää, mutta vuodesta 2004 aina vuoteen 2006 on kone- ja metallialalle saatu vain yksi aloittava ryhmä jälkimarkkinoinnista huolimatta.

Osittain hakijamäärien väheneminen selittyy pienenevien ikäryhmien kautta, mutta toisaalta nähdään, että metalliala ei ole vetovoimaisimpia aloja nuorten keskuudessa. Vetovoimaisuuden heikkenemiseen on myös vaikuttanut alueella vuosien 2002 – 2003 aikana yhden alueen suurimman metalliyrityksen huomattavat toiminnan ja henkilöstön supistamistoimenpiteet. Nämä alalla tapahtuvat negatiiviset, suhdanteista johtuvat toimenpiteet jättävät useamman vuoden kestoiset arvet, jotka varmasti näkyvät myös alan opiskelupaikkojen hakijaluvuissa.

Alkavien kone- ja metallialan opiskelijaryhmien supistuminen kahdesta yhteen ryhmään on vuosien 2004 – 2006 aikana supistanut alan opiskelijamääriä puoleen aikaisemmasta. Tämä on näkynyt myös osaston opettajien lukumäärässä. Opettajia on luontaisen poistuman ja erilaisten projektiluontoisten tehtävien myötä jouduttu varsinaisesta opetustyöstä vähentämään. Toki osaston työkuormaa muodostuu myös aikuisopiskelijoista, lähinnä oppisopimusopiskelijoiden kautta.

Alueen metallialan yritysten työvoimatarpeet ovat kuitenkin viime vuosina olleet tasaisessa kasvussa. Joissakin yrityksissä on lähivuosina myös eläkkeelle siirtymisen myötä poistumassa työvoimaa. Tämän vuoksi metallialan yritykset ovat osaltaan huolissaan, mistä lähitulevaisuudessa löytyy uusia alan ammattilaisia. Alueellisesti on nyt valtava tarve löytää yhteistyössä ammatillisen oppilaitoksen, metallialan yritysten, paikallisten elinkeinoyritysten sekä työvoimahallinnon kesken niitä keinoja, joilla tähän haasteeseen voidaan vastata. Ferrum -projektissa tätä yhteistyötä aloitettiin erilaisten toimenpiteiden myötä, mutta projektin päättymisen jälkeen tätä työtä on nyt vain tehostettava näiden toimijoiden kesken. Siikaniemi on myös todennut tutkimuksessaan, että elinkeinoelämän ja väestökehityksen muutokset edellyttävät opiskelijoiden sijoittumista niille koulutusaloille, jotka ovat tärkeitä sekä alueelliselle että kansalliselle kilpailukyvyille. (Siikaniemi 2005, 4.)

3.2 Teknisten alojen nivelvaiheen opinto-ohjauksen kehittäminen

Vuoden 2006 yhteisvalinnassa Mäntän seudun koulutuskeskuksen kone- ja metallialan ensisijainen hakijamäärä putosi kautta aikojen alhaisimpaan lukuun sen ollessa vain kymmenen hakijaa. Tämän seurauksena Mäntän seudun koulutuskeskus kutsui kesäkuussa 2006 alueen metallialan yritykset yhteiseen keskustelutilaisuuteen. Tämän ja myös myöhemmin syksyllä 2006 yritysten kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta on todettu, että metallialan ammatillisen koulutuksen markkinointia sekä alan yleistä imagoa täytyy tehostaa alan tunnettavuuden lisäämiseksi. Alan yleinen mielikuva pitää välittää nuorille todenmukaisena, jotta mielenkiinto säilyisi alan opintojen ajan aina työllistymiseen saakka.

Lisäksi keskusteluissa todettiin, että peruskoulun oppilaiden vanhempien tiedon saanti ammatillisen koulutuksen ja metallialan osalta kaipaa kohentamista. Yhtenä tärkeänä huomiona nostettiin esille myös yritysten tarjoamien kesätyö- ja työssäoppimispaikkojen tärkeys opintojen aikana. Keskusteluissa syntyi ajatus, että alalla opintonsa aloittavat metallialan opiskelijat olisivat etusijalla yritysten työllistäessä mm. kesätyötekijöitä. Näin opiskelijat pääsisivät heti opintojen alkuvaiheesta tiiviiseen yhteistyöhön alan yritysten kanssa.

Mäntän seudun koulutuskeskus haki vuoden 2006 aikana Opetushallitukselta rahoitusta kehittääkseen ammatillisen koulutuksen ja peruskoulujen opinto-ohjaukseen menetelmiä, joilla tehostetaan nivelvaiheiden toimintatapoja peruskoulujen seitsemännestä luokasta alkaen työelämään tai jatko-opintoihin siirtymiseen saakka. Hankkeen pääpainoalueeksi määriteltiin teknisten alojen opinto-ohjauksen kehittäminen. Rahoituksen hakemisen yksi painavimmista syistä oli kone- ja metallialan hakijamäärien putoaminen viimeisten vuosien aikana. Lisäksi hankkeessa kehitetään myös nivelvaiheen toimintamenetelmiä yhteistyössä perusopetuksen oppilaanohjauksen sekä yritysten kanssa. Kehittämishankkeessa suunnitellut ja kokeillut menetelmät on tarkoitus vakiinnuttaa Mäntän seudun koulutuskeskuksen opinto-ohjauksen pysyviksi toimintamenetelmiksi.

4 UUDET VETOVOIMAISUUSMENETELMÄT KÄYTÄNTÖÖN

Tämä kehittämishankkeeni kuuluu osana teknisten alojen nivelvaiheen opinto-ohjauksen kehittämishankkeeseen. Kehittämishankkeessani kokeillaan kahta uutta menetelmää kone- ja metallialan vetovoimaisuuden parantamiseksi yhteistyössä alueen metallialan yritysten kanssa.

Kehittämishankkeeni toteuttajatyöryhmään kuuluivat Mäntän seudun koulutuskeskuksesta lisäksi Anneli Turja (opinto-ohjaaja), Miisa Peräinen (lehtori), Juha Eronen (lehtori) sekä Eira Salmi (koulunkäyntiavustaja).

4.1 Teollisuus tutuksi – teemapäivä seitsemäsluokkalaisille

Teollisuus tutuksi – teemapäivien suunnittelu sai alkunsa jo kesäkuussa 2006 metallialan yritysten kanssa pidetystä palaverista. Tuolloin Mäntän Isoniemen teollisuusalueen kolme metallialan yritystä esitti, että yläasteen oppilaita pitäisi käydä tutustumassa metallialan yrityksissä. Yritykset olivat huolissaan, koska Ferrum-projektin päätyttyä säännölliset yritysvierailut olivat hiipuneet. Keskustelussa nousi esille, että vierailut tulisi järjestää jo seitsemännen luokan oppilaille. Tämä siksi, että metalliala mahdollisuuksineen tulisi esille reilusti ennen yhdeksännen luokan keväällä tapahtuvaa yhteisvalintaa.

Teemapäivien suunnittelu jatkui välittömästi kesälomien jälkeen, jolloin toteuttajatyöryhmä alkoi suunnitella vierailujen käytännön toteutusta. Tässä vaiheessa oli sovittu teknologiateollisuus ry:n kanssa, että he maksavat tutustumispäivien linja-autokyydit. Suunnittelu aloitettiin ottamalla yhteyttä Mäntän, Vilppulan, Keuruun, Haapamäen, Multian, Kuoreveden, Virtain ja Juupajoen peruskoulujen yläasteiden oppilaanohjaajiin. Heille kerrottiin, että loka- marraskuun vaihteessa seitsemännen luokan käsityöryhmille järjestetään noin puolen päivän mittainen teollisuusvierailu valmiiksi suunniteltuna ja toteutettuna pakettina. Vierailu ei maksa peruskouluille mitään ja tarvittaessa myös ruokailu järjestetään. Oppilaanohjaajia pyydettiin tuossa vaiheessa ilmoittamaan heidän koulunsa kannalta sopivat ajankohdat vierailulle sekä vierailulle osallistuvien oppilaiden määrän. Kahdeksasta peruskoulun yläasteesta

kuusi innostui asiasta ja ilmoitti käsityöryhmiensä aikatauluja ja toiveensa vierailuajankohdaksi.

Näiden saamiemme tietojen pohjalta suunnittelimme työryhmässä aikataulut vierailuille siten, että kaikki kuusi peruskoulua saatiin sopimaan viiteen erilliseen vierailupäivään. Tämän jälkeen kutsuttiin vierailujen kohdeyritysten vastaavat henkilöt yhteiseen suunnittelupalaveriin työryhmän kanssa. Tässä palaverissa läpikäytiin sovitut vierailupäivät ja sovittiin myös, ketkä Mäntän seudun koulutuskeskukselta ovat kussakin tutustumispäivässä vierailijoiden oppaina. Vastaavasti yritykset laativat kukin oman yrityksensä osalta esittelijät ja esittelyohjelmansa. Palaverissa sovittiin myös, miten kunkin vierailupäivän aikana oppilaat kiertävät nämä kolme yritystä sovitun aikataulun mukaisesti.

Suunnittelupalaverin jälkeen laadittiin lopulliset teemapäivien aikataulut (liitteet 1-5), jotka lähetettiin sekä yrityksiä edustajille että peruskouluille. Kussakin aikataulussa oli tarkka ohjelma, jonka mukaan vierailijat otettiin vastaan teollisuusalueen pihalla Mäntän seudun koulutuskeskuksen toimesta. Ohjelmaan sisältyi lyhyt oppilaitosesittely, jossa kerrottiin lyhyesti metallialan koulutuksesta. Tämän jälkeen vierailijat jaettiin kolmeen ryhmään, joissa kussakin oli oppilaitoksen edustaja oppaana. Oppaat hoitivat omat ryhmänsä aikataulun mukaisella aikataululla kolmen metallialan yrityksen vieraisiksi. Tutustumispäivien aikana vierailuille osallistui noin 300 peruskoulun seitsemännen luokan oppilasta.

4.2 Metallialan liitelehti

Myös metallialan liitelehden toteuttaminen sai alkunsa kesällä 2006 metallialan yrittäjien kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Tällöin todettiin, että peruskoulun oppilaiden ja heidän vanhempiensa tiedon saanti ammatillisen koulutuksen ja metallialan osalta kaipaa kohentamista. Keskustelussa todettiin, miten Ferrum-projekti oli omilla toimenpiteillään tuonut metallialaa ihmisten tietoisuuteen.

Alkusyösyn 2006 aikana selvitin, miten metallialaa saataisiin lehden kautta alueella näkyviin. Tämän ajatuksen tiimoilta kävin ensimmäisen palaverin KMV-lehden päätoimittajan ja markkinointipäällikön kanssa marraskuun alussa. Kerroin heille, että

tarkoituksena olisi valmistaa metallialan imagoa positiivisesti juttujen kautta esille tuova liitelehti alueen paikallislehtien väliin. Toimittajan tekemien juttujen kautta nostettaisiin esille yritysten mahdollisia kesätyöpaikkoja ja työpaikkoja, metallialan koulutusmahdollisuuksia sekä henkilökuvia yritysten työntekijöistä ja heidän väylistään metallialalle. Yhtenä lähtökohtana lehden valmistamiselle oli, että lehteen tehtäisiin jutut niistä yrityksistä ja organisaatioista, jotka osallistuisivat osaltaan myös kustannuksiin. Tällöin saataisiin suhteellisen kallis markkinointimenetelmä toteutettua siten, että kustannukset jakautuisivat tasapuolisesti mukaan lähtevien tahojen kesken. Palaverissa esitin myös, että liitelehden jakelualueena tulisi olla Ylä-Pirkanmaa, Keuruun seutu sekä Jämsän seutu.

Tämän palaverin jälkeen KMV-lehti laati liitelehden toteuttamisesta tarjouksen. Tarjous oli rakennettu siten, että liitelehden kustannukset katettaisiin myytävien ilmoitusten kautta. Valmiin liitelehden sivumäärä olisi joko 8, 12 tai 16. Lehden sisällöstä puolet olisi myytäviä ilmoituksia ja puolet toimituksen valmistamia juttuja. Ilmoitusten myynti oli eritelty kehittämishankkeen hoidettavaksi. Myytävät ilmoitukset oli tarjouksessa moduloitu kolmeen kokoon: $\frac{1}{4}$ sivua, $\frac{1}{2}$ sivua tai 1 sivu. Jakelualue oli suunniteltu siten, että liitelehden ilmestyminen onnistuisi KMV-lehden, Suurkeuruulehden, Koillishäme-lehden ja Vekhari-lehden välissä. Tarjouksessa moduloitujen ilmoitusten hinta oli myös eritelty eri jakelualueiden mukaan.

Tämän toteutusmallin vaihtoehtoiseen esittelin metallialan yrityksille teknologiateollisuuden koollekutsumassa Pohjois-Pirkanmaan metallialan yritysten kokouksessa 14.11.2006. Kokouksessa sain heti vahvistuksen, että lehti toteutetaan ja julkaistaan kaikissa tarjouksessa mukana olleissa neljässä lehdessä. Tämän pohjalta vahvistin lehtihankkeen myös KMV-lehden päätoimittajalle ja sovimme, että myyn mainokset lehteen loppuvuoden 2006 aikana ja tämän jälkeen toimitus varautuu lehden valmistamiseen tammi- ja helmikuun 2007 aikana.

Marraskuun lopussa lähetin alueen metallialan yrityksille, työvoimatoimistolle, Mäntän, Keuruun ja Jämsän kehittämissyhtiöille, teknologiateollisuudelle sekä metallityöväenliitolle sähköpostilla ennakkotietoa toteutettavasta lehdestä ja miten siihen on mahdollista päästä mukaan. Tämän jälkeen lähestyin näitä yhteistyötahoja puhelimitse ja sain joulukuun puoleenväliin mennessä liitelehden mukaan yhteensä 14

organisaatiota Mäntän seudun koulutuskeskuksen lisäksi. Tässä vaiheessa liitelehden sivumääräksi vahvistettiin 12 sivua.

Heti vuoden 2007 alussa pidimme KMV-lehden kanssa aloituspalaverin lehden toteuttamiseksi. Palaverissa oli mukana toimituksesta toimittaja sekä taittaja, joiden vastuulle lehtiprojekti oli annettu. Läpikävimme liitelehteen mukaan lähteneet organisaatiot ja alustavat juttuaihiot kunkin osalta. Teknologiateollisuus ja metallityöväenliitto lähettävät valmiit jutut, mutta muut jäävät toimituksen valmistaviksi. Sovimme myös, miten ilmoitusten aineisto piti toimittaa toimitukseen ja minä tiedotin tämän kaikille mukana oleville organisaatioille. Olimme tiivisti yhteydessä koko toimitusprosessin ajan toimittajan ja taittajan kanssa. 6.2.2007 läpikävimme taitetun lehden, joka lähti painoon 7.2.2007. Liitelehti ilmestyi 8.2.2007 Vekvari -lehden, 13.2.2007 KMV -lehden, 14.2.2007 Suurkeuruu -lehden ja 15.2.2007 Koillishäme-lehden välissä.

5 OPETTAJAN ROOLI METALLIALAN VETOVOIMAISUUDEN EDISTÄJÄNÄ

Ammatillisten opettajien riittämättömyyden tunteet muuttuvassa toimintaympäristössä-tutkimuksessa on käsitelty ammatillisen opettajan työnkuvaa koskevia muutoksia. Tutkimuksen mukaan lähitulevaisuudessa ammatillisen opettajan työnkuvan laaja-alaistumiseen liittyy kansainvälistyminen, kielitaidon, kulttuurituntemuksen ja opiskelijavaihdon lisääntyminen, tieto- ja viestintäteknologian kehityksen mukana pysyminen sekä elinkeinoelämän vaatimuksiin vastaaminen. Opettajien vastuualue on laajentumassa myös markkinoinnin, rahoituksen ja hallinnon puolelle. Ammatilliselta opettajalta vaaditaan yhä enemmän markkinointitaitoja ja taloudellista ajattelua, sillä toimintaympäristössä peräänkuulutetaan tulosvastuuta. Tehokkuuden vaatimus nousee niin koulun sisältä työyhteisöstä kuin ulkopuolelta rahoittajilta ja elinkeinoelämästä. (Eilittä ym. 2003, 19-20.)

Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot ovat niitä ominaisuuksia, joita myös ammatillinen opettaja tarvitsee tulevaisuudessa, ja joiden omaksumiseen hän opetuksessaan haluaa myös opiskelijoitaan ohjata. Yhteisöllisyys ja yhteistyö tulevat lisääntymään opettajan toimintaympäristössä. Oppilaitosten yhteiskunnallinen tehtävä tulee vielä

laajentumaan ja ammatillisilta opettajilta vaaditaan valveutuneisuutta ympäröivässä todellisuudessa ja todellisuuden tiedostamista omaan työhön vaikuttavana tekijänä. Työelämän vaatimukset muuttuvat nopeasti. Koska koulutus ei kykene vastaamaan työelämälähtöisiin tarpeisiin yhtä nopeasti, on opettajien käytävä oppilaitoksissa priorisoivaa arvokeskustelua, mitä ja mihin pystytään vastaamaan, mikä on oppimisen arvoista ja mikä on koulun tehtävä. Työelämälähtöisyys on ammatillisessa koulutuksessa "päivän sana". Yhteistyö koulun ja työelämän välillä on katsottu vahvistavan opettajan ammatti-identiteettiä ja jaksamista. (Eilittä ym. 2003, 33.)

Myös Nummenmaa on todennut työelämälähtöisyyden sekä koulun ja yritysten yhteistyön tärkeyden. Hän nostaa vahvasti esille opettajan roolin muutoksessa. Yritysten ja koulun muiden yhteistyötahojen näkökulmasta opettaja nähdään tärkeänä muutoksen moottorina. (Nummenmaa ym. 2006, 24.)

Nummenmaa nostaa esille myös sen, että koulu ja opettajan professio ovat tulevaisuudessa vahvoja nimenomaan yhteisönä. Koulun päätöksenteko ja toiminnan kehittäminen perustuu avoimeen vuorovaikutukseen ja erilaisia asiantuntijuuden alueita edustavien opettajien yhteiseen harkintaan. Yhteisöllisyyden tulisi kehittyä näkemykseksi siitä, miten omaa koulua halutaan uudistaa, millaisia välineitä erilaiset kehittämishankkeet tähän ovat ja millä kriteereillä kehitystyön tuloksia arvioidaan. Tulevaisuuden opettajuus on kykyä työskennellä näin kehittyvän yhteisön aktiivisena vaikuttajana ja päätöksentekijänä. (Nummenmaa ym. 2006, 24-25.)

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMENPITEIDEN HYÖDYT VETOVOIMAISUUDEN KEHITTÄMISEKSI

Kehittämishankkeessani kokeillut uudet menetelmät kone- ja metallialan ammatillisen peruskoulutuksen ja metallialan vetovoimaisuuden parantamiseksi kohdistuvat opiskelijarekrytointiin sekä alan imagon parantamiseen. Nämä hankkeessa toteutetut toimenpiteet ovat vetovoimaproessin koulutukseen ja ammattiin hakeutumisvaiheeseen liittyviä menetelmiä. Metallialan opiskelijoiden hakijamäärien negatiivinen kehitys sekä vastaavasti alueen metalliteollisuuden työvoimatarpeen positiivinen kehi-

tys ovat ajaneet kehittämään keinoja, joilla alan työvoiman kysyntä ja tarjonta saataisiin kohtaamaan.

Vetovoimaisuustekijöitä kehiteltäessä ei saa unohtaa vetovoimaproessin opiskeluvaihetta ja siirtymävaihetta koulutuksesta työelämään. Näissä vaiheissa korostuu oppilaitoksen tarjoaman koulutuksen laatu, ammattitaitoiset opettajat sekä oppilaitoksen ilmapiiri. On tärkeää, että nuori saataisiin alan imagon parantamisen ja opiskelijarekrytoinnin toimenpiteillä hakeutumaan metallialan ammatilliseen koulutukseen ja ammatin valintaan. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä, vaan myös opiskelu ja työelämään siirtyminen pitää myös saada onnistumaan, jotta vetovoimaisuusprosessi olisi täydellisesti toteutunut. Tämän saavuttamiseksi täytyy kehittää sekä koulutuksen että työelämän toimintoja opiskeluun liittyen. Oppilaitoksen rooli korostuu laadukkaana koulutuksen kautta ja työelämän rooli mm. työssäoppimisen ja kesätöiden kautta. Nämä takaavat tyytyväisyyden säilymisen ammatin valintaan koko opintojen ajan aina työelämään siirtymiseen asti.

Oppilaitoksien on panostettava koulutuksen laadunhallintaan oman toimintansa kautta. Isotalus toteaa, että nykyisin monet ammatilliset oppilaitokset kamppailevat pienenevien opiskelijamäärien kanssa. Opintolinjojen täyttyminen ei ole enää niin varmaa kuin muutama vuosi sitten, joskus on jopa peruttava opintolinjan alkaminen liian vähäisen opiskelijamäärän takia. Toisaalta paine työelämän ja yhteiskunnan puolelta on selkeästi nähtävissä, sillä osaavan ja ammattitaitoisen työvoiman tarve kasvaa koko ajan. Hänen mukaansa oppilaitos voi tällaisessa tilanteessa lisätä opintolinjojensa markkinointia, sen on erikoistuttava tai pyrittävä arvottamaan oppilaitostaan erilaisin menetelmin. Järjestelmällinen oppilaitostasolla tapahtuva koulutuksen laadunhallinta, arviointi ja arviointitiedon perusteella tehtävä kehittämistyö on mahdollisuus, jonka avulla oppilaitos voi nostaa omaa osaamisen tasoaan sekä myös profiiliaan muihin samanlaista koulutusta tarjoaviin nähden. Oppilaitoksen maine on usein yksi voimakas kriteeri, jonka ohjaamina opiskelijat valitsevat opiskelupaikkansa. (Isotalus 2003, 6.)

Laadukkaan opetuksen ja työelämäyhteistyön merkitys korostuu alan vetovoimaisuuden kokonaisvaltaisessa prosessissa. Opettajan rooli vetovoimaisuuden kehittämisessä tuleekin vahvasti tätä kautta näkyviin. Opettaja voi omalla toiminnallaan

vaikuttaa alansa positiiviseen imagoon, laadukkaaseen opetukseen sekä toimivaan työelämäyhteistyöhön. Opettaja on omien asenteidensa kautta erittäin vaikuttavassa asemassa siinä, minkälaista viestiä opiskelijat välittävät oppilaitoksesta ulospäin. Opettaja voi myös omalla toiminnallaan olla vaikuttamassa laajemminkin oppilaitoksen sisäiseen ilmapiiriin, jonka merkitys myös korostuu sisäisessä markkinoinnissa.

Kehittämishankkeessa suunnitellut ja kokeillut menetelmät vakiinnutetaan Mäntän seudun koulutuskeskuksen opinto-ohjauksen pysyviksi toimintamenetelmiksi. Kokeilujen perusteella on jo käyty keskustelua, että seitsemännen luokan oppilaille suunnattuja teollisuuden tutustumisia jatketaan tulevina vuosina. Hankkeen kautta toteutetut tutustumispäivät saivat peruskoulujen oppilaanohjaajilta ja käsityönopeettajilta pelkästään positiivista palautetta. Myös oppilaat kokivat vierailut erittäin antoisiksi ja kiinnostaviksi. He osallistuivat vierailuihin innostuneesti ja myös heidän antamansa palaute vierailuista oli positiivista. Palautekeskusteluiden kautta nousi selkeästi esille, että seitsemännellä luokalla ei ollut vielä yhdessäkään peruskoulussa läpikäytyä ammatinvalintaan liittyviä asioita. Oppilaanohjaajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että ammatinvalintoihin liittyvät asiat on syytä aloittaa jo tässä vaiheessa. Myös yritykset kokivat vierailujen toteutumisen erittäin tärkeinä. Yrityksissä nähdään selvästi myös metallialan esilletuomisen tärkeys mahdollisimman aikaisessa vaiheessa peruskoulussa.

Myös hankkeessa toteutetun metallialan liitelehden ja sen kautta metallialan imagon parantaminen on todettu hankkeessa mukana olleiden yritysten kautta tärkeäksi. Tämänkin menetelmän jatkuvuudesta on yritysten kanssa käytyjen keskusteluiden perusteella tehty alustavia suunnitelmia, että vastaava liitelehti toteutetaan jatkossa mahdollisesti parin vuoden välein.

Oma näkemykseni näiden vetovoimaisuus toimenpiteiden toteuttamisesta on erittäin positiivinen. Mielestäni ammatillinen oppilaitos osallistuu tällaisen toiminnan kautta yhdessä perusopetuksen, teollisuuden ja elinkeinoelämän kanssa parhaalla mahdollisella tavalla yhteistoimintaan, josta on hyötyä kaikille osapuolille. Juuri tässä korostuu yhteistyötahojen kautta odotus opettajaan muutoksen moottorina. Kehittämishankkeen toimenpiteiden kautta oli selvästi havaittavissa, että varsinkin metalli-

alan yritykset Mäntän seudun koulutuskeskuksen alueella myös asettavat näitä odotuksia oppilaitoksen ja erityisesti opettajan toimintaan. Hankkeen toimenpiteiden kautta on vastattu alueen työelämän tarpeisiin ja näin myös kehitetty työelämälähtöistä toimintaa ammatillisen oppilaitoksen suunnasta.

Vierailupäivien ja liitelehden suunnittelu ja toteuttaminen vaativat aika valtaisan työn. Hankkeessa kehitetyt mallit on jatkossa varmasti hieman helpompi toteuttaa, mutta ne vaativat kuitenkin suuren työpanoksen. Työmäärää nostaa osaltaan usean yhteistyötahon kanssa asioiden sopiminen ja yhteensovittaminen. Valtaosan tästä työstä kuuluu työnkuvani eli tekniikan ja liikenteen koulutusalojohtajan sisältöihin. Toinen tärkeä hahmo tässä työssä on oppilaitoksen opinto-ohjaaja, jonka työnkuvaan kyseiset sisällöt kuuluvat. Varsinaiset opettajat osallistuivat lähinnä toimenpiteiden toteutukseen ja jossakin määrin myös suunnitteluun. Opettajille resursoitiin hankkeeseen tehty työ teknisten alojen nivelvaiheen opinto-ohjauksen kehittämishankkeesta.

Kevään 2007 yhteishaussa Mäntän seudun koulutuskeskuksen ensisijaiset hakijat kone- ja metallialan perustutkinnon valmistustekniikan koulutusohjelmaan nousivat hurjasti verrattuna vuoden 2006 kymmeneen hakijaan. Ensisijaisia hakijoita oli nyt 41, joka ylittää kaikki odotukset. Näillä hankkeessa tehdyillä toimenpiteillä on varmasti osaltaan merkitystä tähän alan vetovoimaisuuden kehittymiseen. Hankkeen kautta tehty työ tuntuu todella mielekkäältä kun saavutetut tulokset ovat näin hyviä. Mielestäni tuleviin opiskelijoihin panostaminen vetovoimaisuustyön kautta on jokaisen opettajan perustehtäviä. Työtä ei voi edes ajatella opettajan tehtävässä lisätyönä, vaan se kuuluu ajan tasalla olevan opettajan monimuotoisiin tehtäviin.

Näiden vetovoimaisuutta parantavien menetelmien kehittämisen kautta luodaan kuitenkin pidemmälle aikavälille pohjaa, joilla pyritään vaikuttamaan alan vetovoimaisuuden kehittymiseen. Kuten jo aikaisemmin on todettu, nämä hankkeessa toteutetut menetelmät eivät siihen yksistään voi vaikuttaa. Kokonaisvaltaisen vetovoimaisuuden saavuttamiseksi täytyy jatkuvasti kehittää sekä koulutuksen että työelämän toimintoja opiskeluun liittyen.

LÄHTEET

Antikainen, A. & Rinne, R. & Koski, L. 2006. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY

Eilittä, T. & Koskela, K. & Timlin, E. & Syvävirta, P. 2003. Ammatillisten opettajien riittämättömyyden tunteet muuttuvassa toimintaympäristössä. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Hanhijoki, I. & Kantola, S. & Karikorpi, M. & Katajisto, J. & Kimari, M. & Savioja, H., 2004. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015 – Valtakunnallisia ja alueellisia laskelmia. Helsinki: Opetushallitus.

Isotalus, E. 2003. Laadunhallintaa ammatillisessa oppilaitoksessa – Mukana Mäntän seudun koulutuskeskuksen laatujärjestelmän kehittämistyössä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Linnala, M. & Suomela M-L. 2001. Opinto-ohjauksen alueellisen yhteistyön kehittäminen. Teoksessa Pirttiniemi, J. & Päivänsalo, P. 2001. Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen kehittäminen - neljän alueellisen projektin kokemuksia. Opetushallitus.

Nummenmaa, A & Välijärvi J. 2006. Opettajan työ ja oppiminen. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

Opetushallitus 2004, Aloittajatarpeet 2006-2010: Tekniikan- ja liikenteen ala. Viitattu 18.2.2007 <http://www.oph.fi/page.asp?path=1,438,3086,3087,36172>

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33, 2005. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriö.

Pasanen, R. 2001. Peruskoulusta ammattioppilaitokseen. Teoksessa Pirttiniemi, J. & Päivänsalo, P. 2001. Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen kehittäminen - neljän alueellisen projektin kokemuksia. Opetushallitus.

Pirttiniemi, J. & Päivänsalo, P. 2001. Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen kehittäminen - neljän alueellisen projektin kokemuksia. Opetushallitus.

Siikaniemi, L., 2005. Vetovoimaa ammatilliseen koulutukseen yhteistyöllä – veto-voimamalli etsii uusia ratkaisuja. Helsinki: Taloudellinen Tiedotustoimisto.

Siikaniemi, L., 2005. Magnetic Metal – Toward a Model for Satisfaction of Education and Vocational Upper Secondary Education and Training of Machinery and Metal Technology in the Lahti Region. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vuori, J. & Koivisto, P. & Salmela-Aro, K., 2003. Nuorten työllistymisen ja työelämävalmiuksien tukeminen. Artikkelit aikakauslehdessä Työ ja ihminen. 2003/17.

LIITE 1: Haapamäen ja Multian teemapäivän ohjelma

Teollisuus tutuksi – teemapäivä 7-luokkalaisille

25.10.2006 Haapamäki ja Multia

8.10 lähtö Haapamäeltä

9.00 Multialta

9.45 Mäntässä teollisuusalueella: metallikoulutuksen esittely ja ryhmiin jako

MSKK:sta Jyrki Saarela, Juha Eronen ja Anneli Turja

10.00 - 10.40	yrityksen esittely kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä A	Sulzer Pumps ryhmä B	Javasko ryhmä C
10.45 – 11.10	muutama sana yrityksestä kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä C	Sulzer Pumps ryhmä A	Javasko ryhmä B
11.15 – 11.40	muutama sana yrityksestä kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä B	Sulzer Pumps ryhmä C	Javasko ryhmä A

11.45 kokoontuminen bussille ja lähtö MSKK:een

12.00 ruokailu

12.30 takaisin omaan kouluun

LIITE 2: Keuruun teemapäivän ohjelma

Teollisuus tutuksi – teemapäivä 7-luokkalaisille

30.10.2006 Keuruu

9.00 lähtö Keuruulta

9.45 Mäntässä teollisuusalueella: metallikoulutuksen esittely ja ryhmiin jako

MSKK:sta Anneli Turja, Miisa Peräinen ja Eira Salmi

9.50 - 10.35	yrityksen esittely kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä A	Sulzer Pumps ryhmä B	Javasko ryhmä C
10.40 – 11.00	muutama sana yrityksestä kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä C	Sulzer Pumps ryhmä A	Javasko ryhmä B
11.05 – 11.25	muutama sana yrityksestä kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä B	Sulzer Pumps ryhmä C	Javasko ryhmä A

11.30 kokoontuminen bussille ja lähtö MSKK:een

12.00 ruokailu

12.30 takaisin omaan kouluun

LIITE 3: Kuoreveden ja Mäntän teemapäivän ohjelma

Teollisuus tutuksi – teemapäivä 7-luokkalaisille

7.11.2006 Kuorevesi ja Mänttä

11.30 lähtö Kuorevedeltä

12.00 haku Mäntästä kauppaopetuksen bussipysäkiltä

12.15 Mäntässä teollisuusalueella: metallikoulutuksen esittely ja ryhmiin jako

MSKK:sta Jyrki Saarela, Juha Eronen ja Anneli Turja

12.30 – 13.10	yrityksen esitely kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä A	Sulzer Pumps ryhmä B	Javasko ryhmä C
13.15 – 13.35	muutama sana yrityksestä kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä C	Sulzer Pumps ryhmä A	Javasko ryhmä B
13.40 – 14.00	muutama sana yrityksestä kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä B	Sulzer Pumps ryhmä C	Javasko ryhmä A

14.00 kokoontuminen bussille ja lähtö takaisin omaan kouluun

LIITE 4: Vilppulan ja Mäntän teemapäivän ohjelma

Teollisuus tutuksi – teemapäivä 7-luokkalaisille

8.11.2006 Vilppula ja Mänttä

11.30 lähtö Vilppulasta

11.50 haku Mäntästä

12.05 Mäntässä teollisuusalueella: metallikoulutuksen esittely ja ryhmiin jako

MSKK:sta Juha Eronen, Anneli Turja ja Eira Salmi

12.20 – 13.00	yrityksen esitely kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä A	Sulzer Pumps ryhmä B	Javasko ryhmä C
13.05 – 13.25	muutama sana yrityksestä kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä C	Sulzer Pumps ryhmä A	Javasko ryhmä B
13.30 – 13.50	muutama sana yrityksestä kierros tuotantiloissa	Refimex Machinery ryhmä B	Sulzer Pumps ryhmä C	Javasko ryhmä A

14.00 kokoontuminen bussille ja lähtö takaisin omaan kouluun

LIITE 5: Mäntän teemapäivän ohjelma

Teollisuus tutuksi – teemapäivä 7-luokkalaisille

10.11.2006 Mänttä

12.04 lähtö Mäntästä kauppaopetuksen bussipysäkiltä Mäkelän liikenteen vakiovuorolla

12.15 Mäntässä teollisuusalueella: metallikoulutuksen esittely ja ryhmiin jako
MSKK:sta Anneli Turja, Eira Salmi ja Miisa Peräinen

12.30 – 13.10	yrityksen esittely kierros tuotantotiloissa	Refimex Machinery ryhmä A	Sulzer Pumps ryhmä B	Javasko ryhmä C
13.15 – 13.35	muutama sana yrityksestä kierros tuotantotiloissa	Refimex Machinery ryhmä C	Sulzer Pumps ryhmä A	Javasko ryhmä B
13.40 – 14.00	muutama sana yrityksestä kierros tuotantotiloissa	Refimex Machinery ryhmä B	Sulzer Pumps ryhmä C	Javasko ryhmä A

14.05 palautteen anto ja palautekeskustelu

14.50 kokoontuminen bussille ja lähtö takaisin omaan kouluun Mäkelän Liikenteen vakiovuorolla